

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Қазақ тіл білімі кафедрасы

ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы,
профессор, көрнекті тіл маманы, әдебиет сыншысы,
публицист М.С. Серғалиевтің 85 жылдығына арналған
«МЫРЗАТАЙ СЕРҒАЛИЕВ ЖӘНЕ ФИЛОЛОГИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ»
атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ

Астана, 2023

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор,
көрнекті тіл маманы, әдебиет сыншысы, публицист М.С. Серғалиевтің
85 жылдығына арналған
«МЫРЗАТАЙ СЕРҒАЛИЕВ ЖӘНЕ ФИЛОЛОГИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ»
атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ**

Астана 17 наурыз 2023 жыл

ӘОЖ 80/81
КБЖ 81.2
Қ70

Баспаға Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ғылыми кеңесі ұсынған

Редакция алқасын басқарған: Сыдықов Е.Б.

Редакция алқасы: А.Бейсенбай, Қ.Сарекенова, Б. Әбдуәліұлы (жауапты шығарушы),
Маликов Қ., Кенжалин Қ.К.

ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, көрнекті тіл маманы, әдебиет сыншысы, публицист М.С. Серғалиевтің 85 жылдығына арналған «МЫРЗАТАЙ СЕРҒАЛИЕВ ЖӘНЕ ФИЛОЛОГИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2023. – 345 б.

ISBN 978-601-337841-1

Қазақ тіл білімінің қалыптасуы, дамуы, бүгінгі көтерілген дәреже-биігі – қазақ ғалымдарының ондаған жылдарғы ұжымдық ізденістерінің жемісі. Осы ұжымның ішінде М.Серғалиевтің есімі оқшау аталатын мамандар қатарында тұрады. Ол тіл білімі, публицистика, әдістеме бағытында қатар еңбек етіп, қазақ руханиятында өзіндік із қалдырды. Бүгінде ғалым-ұстаздың қалыптастырған ғылыми мектебі өз жұмысын жалғастыруда, сонымен қатар серғалиевтану ізденістері де басталып келеді. Жинақта жарық көрген ғалымның ғылыми мұрасына арналған зерттеулер – сол жұмыстардың нақты көрсеткіші.

Конференция Мырзатай Серғалиевтің ғылым мұрасын зерделеуге және жалпы филология мәселелеріне арналған. Жинақта отандық зерттеушілермен қатар, түркі тілдес елдер ғалымдарының тіл, әдебиет, тарих, әдістеме салалары бойынша жасаған баяндамалары мен мақалалары жарияланып отыр.

ISBN 978-601-337841-1

ӘОЖ 80/81
КБЖ 81.2

© Қазақ тіл білімі кафедрасы, 2023

6-секция ӘДЕБИЕТТАНУ ЖӘНЕ ФОЛЬКЛОРТАНУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

ӨРНЕКТІ ӨМІР, ӨРІСТІ АРНА...

(Академик М.Серғалиевтің «Өнеге» атты естеліктер мен эсселер кітабы туралы ойлар мен толғаныстар)

*ТҰРЫСБЕК Р.,
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, филология
ғылымдарының докторы, профессор.
Қазақстан, Астана қ.*

Ұстаз!..

Ұстаз ұлағаты! – деген мән-мағынасы мол, қадір-қасиеті мен сыр-сипаттары терең сөздер кім-кімге де айрықша әсер етіп, әсіресе орта және жоғарғы мектепті еріксіз һәм лезде еске түсірері анық.

Осы реттен келгенде, орта мектептегі – Б.Медетов, Т.Жамаубаев, Ә.Байсынов, О.Әлтаев және Ж.Исаевтар, Ә.Салықбаев, Ж.Оспанбеков пен жоғары оқу орнындағы – Б.Кенжебаев, Б.Шалабаев, К.Аханов, З.Ахметов, Р.Әмір, М.Базарбаев, Р.Бердібай, С.Қирабаев, З.Қабдолов, Т.Кәкішев, С.Ордалиев, Т.Сайрамбаев, М.Серғалиев, Р.Нұрғали, Х.Кәрімов, А.Қыраубаева т.б оқу-білім, ақыл-парасат, тәлім-тәрбие туралы толғам-толғаныстарын, ұстаздық ұлағат хақындағы кемел көзқарас, келелі әңгімелерін, болашақ бағдары мен өмірге қажетті мамандықтардың қыр-сырына қатысты биік талғам мен терең танымдарын, жанашырлығы мен жауапкершіліктерін естен шығару, ұмыту мүмкін бе? Адамдық болмыс бедерлері мен ұстаздық ұлағаттары, жан-жүректен, көңіл шуағымен айтып, жеткізетін әсерлі әңгімелері қарапайымдылығымен, шынайылық сыр-сипаттарымен баурайтын. Өмірге, еңбекке құштарлығың артып, жақын-жуық, дос-құрбыға деген сүйіспеншілік сезімің де еселеп артатынды.

Олардың есім-еңбектерінің жадында, жан-жүрегінде жүргенінің өзі ғибратты һәм ғанибет қой! Өмірді тану мен тағылымына ден қойғызады.

Қай кезең, қилы сәттерде де басты өлшем: өмір-ұстаз, уақыт-таразы болып келгендігіне көз жетіп, көңіл кәміл сенеді. Бұған мысал-дәлел де, дерек көздері де жеткілікті. Отбасылық өмірде, орта және жоғары мектепте оқу-біліммен бірге ұстаз ұлағаты, табиғаты мен тағлымы да жан-жүректе, көңіл төрінде берік ұялары анық. Мектеп – оқу негізі, университет – білім-ғылым бастауы екенін ескерсек, осы тұста, сөз жоқ мұғалім мәртебесі, ұстаз ұлағаты еселеп артады. Бұған да негіз жоқ емес, әрине.

Жасыратыны жоқ, қоғамда, пед ұжымдарда:

– Мұғалім көп, ұстаз – аз, - деген көзқарастарды естіп қаламыз.

Бұл бөлек басқосудың, арнайы әңгіменің арқауы, әрине.

Ұстаз – ұлы ұғым, ұстаздық – мәртебелі мерей екенін ескерсек, бұл бағыттағы маман иелерінің ерен еңбектері, ізденіс мұраттары мен ақыл-парасаттары ешбір таразы өлшеміне сыймайтынын, керісінше қолдап-аялап, бағалауға әбден лайықты екенін бүгінгі күн шындыққа шығарып келеді. Әлемдік кеңістікке, бәсекелестікке бет бұрған тұста, оның басты, өлшемі –

білім, негізі – ұстаз мұраты мен ұлағатында жатқанын жоққа шығару қиын. Ұстаздық қызмет өлшемі – ерен еңбек, ұлтты сүю ғой!

Ұстаздың бір қанаты – білім–тәжірибе тәлімі болса, келесі қанаты – кітап арқылы биіктеп, асқақтай түседі. Кітап – қымбат қазына, рухани құндылықтарымыздың басты өлшемдерінің бірі болса, «Өнегенің» өріс–өрнектерінен бұған қатысты әр алуан оңды үрдіс, ұнамды көрініс, қызық та кимас сәттерге куә боларымыз хақ. Өмір тағылымы мол.

Үш тарау //«Тәлім», «Ағалар», «Күлсек пе екен»//, бірнеше бөліктен тұратын кітап құрылымы мен табиғатынан білім-ғылым жүйесінің қыр-сырымен бірге ұстаздар мен тұтастардың, жас ұрпақ тәлім-тәрбиесінің мың сан үлгі-өрнектеріне көз жеткіземіз. Ортақ қоғам мен уақытта, бір бағытта жүргендіктен, кітапта баяндалған жайттардың басым көпшілігі таныс, беймәлім тұстары да бар. Әсіресе, кітап авторының ұстаздары мен тұтастары туралы толғаныстарында ортақ мұраттар, ақыл–парасат нұры, көңіл тазалығы, ең негізгісі шынайы шындықтар самаладай жарқырап, жан–жүрекке, көңіл төріне кедергісіз жетіп, жылы әсер қалдырады. Кезең көріністері, өмір оқиғалары, адам өмірі мен еңбегі, іс–әрекеттері келісті сурет, көркем өрнектерімен жүйелі жеткізіледі. Өмір мәні, нәрі мол.

Кітап табиғаты мен тағылымы туралы айтқанда, алдымен еске түсетіні – ұстаз-ғалым Мырзатай Серғалиевтің адамдық болмысы, қарапайымдылығы мен әңгімешілдік қырлары, кездесу-қауышу, сыр-сұхбат тұстарындағы өмір өрнектері мен еңбек мұраттарын, таныс-бейтаныс тұлғалардың өзіндік өзгешеліктерін, диалогтарды, ұтымды да ұнамды көріністерді қаз-қалпында беруі – танымдық-рухани жағынан да мәнді болып табылады. Басты тақырып пен негізгі материалды байыпты саралап, оның қалың көпшілікке жеңіл де жүйелі жетуіне, тағылымдық тұстарына көп көңіл бөлінеді. Қайсыбір естелік, эсселер сипатынан ұлттық мұрат пен ұрпақ қамына қатысты көкейкесті мәселелер, өмір мен өнердің өнегесі, тәлім-тәрбие ісінің түйінді тұстары кеше-бүгін байланыстары арқылы нанымды да жатық жеткізіледі. Өмірмен байланыс бар.

«Тәлім» тарауына енген естеліктер мен эсселерде – М.Әуезов әлемінен З.Қабдолов қисындарына дейінгі әр алуан өмір өрнектері, ұстаздық ұлағат тағлымдары, адам мен оның еңбегі кең көлемде орын алады. Адам факторына мауыз беріледі. Шешуші мәні айқындалады.

«Алыптың асқар тұлғасы» – М.Әуезовтің адамдық қасиетін, адамгершілік иірімдерін, ұстаздық шеберлік пен шешендік хақында ой толғайды. Әсіресе, М.Әуезовтің қаламгерлігі мен ғалымдығы, ұстаздық ұлағаты – тұлғалық қырларына байланысты өріс алады. Алдымен, ғалым Әуезовтің ғылымдағы орын-үлесі, Абай әлемін ашудағы ізденіс пен ізгілік иірімдері, дәлел-деректері мен көкейтесті мәселелерді оңды шешудегі табанды да тұрақты іс–әрекеттері тәлімдік-тағлымдық қырларымен ден қойғызады. Ал, адамгершілік әлемі жас ұрпақ – студенттер қауымымен етене байланысынан, емен-жарқын әңгіме, сұхбаттарынан көрінсе, шеберлігі мен шешендігі мол өмір тәжірибесі мен халық әдебиетінен – Абай әлеміне дейінгі материалдарды белгілі бір бағыт–мақсаттарға лайықтап, келісті де көркем, жүйелі жеткізеді. М.Әуезов дәрістерінің белгілі бір тақырыптар төңірегінде жинақталып, оны баяндау тұстарында мол материалдарды жіті саралап, байыпты әңгімелейтіні де назардан тыс қалмайды. Батырлар жыры мен ертегілер нұсқалары, би –шешендер тағлымы, Абай мен Шоқан, Жамбыл жөніндегі шындықтар да шынайылық сипаттарымен есте қалады. Маңыздысы, әрине кітап авторы академик–жазушы М.Әуезовтің ұлылық ұлағатын, ұстаздық шеберлігі мен шешендігін ұлттық мұрат пен руханият ісімен жүйелі байланыстырады. Халық мұрасының иірім-сырларынан ой толғайды. Адам факторын, жас ұрпақ мәселесін, тәлім-тәрбие ісін де оқу-біліммен, халықтық тағлиматтарымен телқабыс сөз етеді. Мұның бәрі, сөз жоқ М.Әуезов әлемімен, Абай айшықтарымен ұнамды сипатта өріс алып, кеше-бүгін мәселесімен үндесіп, тәлімдік-тағлымдық қырларына зор маңыз беріледі. Автор Абай–Әуезов әлемдерін телқабыс хәм біртұтас сипатта қарап, ортақ мұраттар төңірегінде кемел де келелі ойлар қозғауы кеше-бүгін мәселесін,

сабақтастық сырларын кеңінен көрсетеді. Ұлылар үндестігіне ден қояды. Танымдық-тәлімдік тұстарына назар аударылады.

Кітапқа енген – «Ғалым өнегесі», «Ұлағат пен парасат», «Қарапайымдылық пен табандылық», «Азамат ажары» сынды материалдар топтамасынан адамгершілік мұраттар, ұстаздық өнеге мен шәкірттік лебіз-тілектер кең орын алады. Тәрбие мен тағылым мәні кең орын алады.

«Ғалым өнегесі» – академик І.Кеңесбаевтың ана тілдің тарихы мен тағдыры, ғылыми-лингвистикалық маңызы, фразеологияның табиғаты мен теориялық проблемалары хақындағы көзқарасы, қазақ–орыс тіліндегі дәрістері тағлымдық қырларымен байланысты өріс алса, «Ұлағат пен парасат», «Қарапайымдылық пен табандылық» атты жазбалардан тілші – ғалым М.Балақаев пен профессор Б.Кенжебаевтың білім–ғылым ісіндегі ерен еңбектері, ұстаздық–ғалымдық қырлары, жас ұрпақ жөніндегі жарқын да жасампаздық әрекет–қимылдары кеңінен көрініс табады. Адамдық сапасы, ұстаздық мұрат пен тәлімдік қасиеттері де көпке үлгі сипаттарымен, ортақ тәжірибелерімен байланыста беріледі.

Ал, **«Азамат ажары»** – академик Р.Нұрғалидың берік зердесі мен зеректігін, зейінді болмыс бедерін баяндаса, «Тағдыр сыйлаған талант» – Әбсаттар қажы Дербісәлінің ұстаздық–ғалымдық қырларын, адамдық ісі мен адамгершілік биік нысанасын үлгі–өнеге етеді. Ізгілік пен имандылық жолындағы бағыт, көзқарастарын қолдайды. Өмір, уақыт рухы айқын.

Негізінен, кітап авторының ұлт мақтаныштары мен руханият ісінің көрнекті тұлғалары – М.Әуезов, Қ.Сәтбаев, І.Кеңесбаев, М.Балақаев, Б.Кенжебаев, Т.Нұртазин, Ә.Дербісәлі т.б туралы толғам–толғаныстарынан шәкірттік–әріптестік көзқарастардан өзге адамдық мұрат пен адамгершілік сипаттары, ғалымдық қасиеттер мен ұстаздық ұлағат тағылымдары, білім–ғылым жүйесі мен жас ұрпақ алдындағы парыз–қарыз сынды жауапкершілік сезімдер сырлы да мәнді қалпында беріледі. Бәріне ортақ адамдық іс ардақталады; кісілік пен кішілікке құрмет көрсетіледі; ұлылық пен ұстаздыққа қатысты белгі–ерекшеліктердің қыр–сыры ашылады; білім–ғылымның, тәлім–тәрбие ісінің ұнамды һәм түйінді тұстары байыпты сараланады. Үлгі–өнегелік қырларына кең өріс беріледі. Қоғамдық жағдаяттар мен кезең көріністері, адам капиталы мен еңбек мұраттары, ізгілік иірімдері мен сыйластық сырлары да бүгінгі күн талаптары тұрғысынан танып, талданады. Ортақ, келелі тұстары байыпты сараланады. Маңызды белгі, ерекшеліктер ретінде айрықша айтарымыз, кітап авторы ұлт мақтаныштары мен руханият ісінің корифейлері (мысалы, М.Әуезов, Қ.Сәтбаев т.б.) туралы ойлары мен толғаныстарында көңілді кеңге салып, жан-жүректі айқара ашып, барынша қарапайым һәм шынайылық сипаттарына сай сөз етеді. Ұлылық ұлағаты мен ұстаздық тағылымына зор маңыз беріледі. Қоғам байлығы – адам өмірі мен оның еңбегі хақында, адамгершілік мұраттар мен игілікті ізгілік, жарқын жасампаздық жөнінде кемел ойлар мен келелі мәселелерге ден қояды. Дәстүр мен сабақтастықты, кеше-бүгін байланыстарын ұлылық ұлағаттарымен ұлықтап, ұстаздық тағылым төңірегінде сыр толғайды. Адам мұратын, оқу-білім жайын, тәлім-тәрбие ісін де осы бағыттармен байланыс-бірлікте баяндайды. Өмір өрнектері мен өнегесі де осы тұстардан еркін көрініс береді. Адамгершілік мұраттары мәнді көрінеді.

«Ағалар» тарауына топтастырылған – «Үлгісі мол әңгіме», «Мерей», «Тұлпар», «Өрлеу» атты естеліктерден М.Ғабдуллин, Т.Тәжібаев, Ө.Сұлтанғазин, З.Ахметов, С.Қожамқұлов, Н.Тілендиев т.б адамдық болмыстары, өмір мен өнердегі үлгі–өнегелік сипаттары кеңінен баяндалады. Маңызды тұстары ретінде еске аларымыз, кітап авторы қайсыбір кейіпкерімен кездессе де емен–жарқын араласып, кез–келген тақырыптар төңірегінде еркін сырласып, сұхбат құрады. Адамдық іске, адамгершілік мұраттарға мән береді. Ұлт пен ұрпақ алдындағы қарыз–парызды, мәдени–рухани мәселелерді, білім–ғылым жүйесінің көкейтесті тұстарын тамыршыдай тап басады. Ең негізгісі, әрине адам сапасын, өмір мұратын, өнер тағылымдарын, содан тарап-тарамдалатын игілікті де ізгілікті істерді қоғам дамуымен,

азаматтық құндылықтармен байланыс–бірлікте баяндауы үлгі–өнеге аларлық, айта жүрер ұнамды тұстардың бірі.

Назар аударарлық жайт: кітап авторының аға ұрпақ өкілдерінің үлгі–өнегелік қырларын өмір мен еңбек үстінде көрсетуі, ұлт пен ұрпаққа қатысты сөз етуі, оқу–білім, руханият ісімен байланыстырылуы - елдік рухты, мемлекетшілдік сыр-сезімді бар қырынан жарқыратып, асқақтата түседі. Ұлтқа қызмет ету, ұрпаққа ұлағат сезімін сыйлау – өмір мұраттарына адамдық пен құштарлықтан, еңбекте табандылық пен тұрақтылықтан тұрса, бұл бағыт, талаптар адам капиталына маңыз беру, мәдени–рухани құндылықтарға құрмет пен қолдау арқылы сенімді сөз етіледі. Ұстаздар мен тұтастардың адамдық–азаматтық ажарлары, қайраткерлік–қаламгерлік қасиеттері қоғамдық ортамен, адам мен оның еңбек мұраттарымен тығыз байланыста өріс алады. Үлгілі үрдістері, тәлімді тәжірибелері, көрнекті де өрнекті істері кең көлемде беріледі. Іргелі ізденіс, ізгілікті істер көпке үлгі етіледі. Адамдық іс, абыройлы міндеттер де талап биігінде баяндалады. Жасампаздық жолы көрінеді.

Ұлт руханиятында, білім–ғылым ісінде есім–еңбектері ерекше еске алынатын – М.Ғабдуллин, Т.Тәжібаев, Ө.Сұлтанғазин т.б. адамдық келбеттері ұстаздық–ғалымдық қырлары өмір өнегесімен табиғи үйлесім тапса, қарапайымдылығы мен еңбекқорлықтары – халыққа қалтқысыз қызметтерімен, адал да сенімді, серпінді іс–әрекеттерімен байланыста көрсетіледі. Ең негізгісі, әрине адамдық мұрат пен адамгершілік сыр-сезімдері үлгі–өнеге етіледі. Өмірдің қыр-сыры, білім–ғылымның қиын да сындарлы сәттері бейнеті мен зейнетіне сай сөз болады. Ал, ұстаздық ұлағаты мен тағылымдары - өмір тәжірибелерімен, жас ұрпақтың тәлім–тәрбиесімен байланыста өріс алады. Кеше мен бүгін байланысы айқын.

«Күлсек пе екен» тарауында таныс, бейтаныс тұлғалардың өмірдегі қалпы, өнердегі өрнектері, тұрмыс–тірліктегі артық–кем тұстары қатар көрсетіліп, ұнамды сипаттары үлгі етіледі («Құрдастар», «Ағайындар», «Кезек ұстаз», «Бауыржандар», «Күтпеген күлкі», «Уақыт», «Студенттік жылдар–ай», «Сағындым сені, бала кез» т.т.). Өмірден алынған, шындық жайттарға құрылған қысқа–нұсқалы өнегелік өрнектер – адам факторының алуан қырларын айқара ашады; өмір–өнердің, тұрмыс түйткілдерінің мәнді–нәрлі сипаттарына саяхат жасатады; кереғар–келеңіз көріністердің себеп, сырларына үңіледі. Әзіл–қалжыңның қуатты, әсерлі тұстарына терең мән беріледі. Біздіңше, өмір–тұрмыстың күнгей–көлеңкелі тұстарын әзіл–қалжыңмен еске алып, оны нұсқалы ой, сырлы сезімдермен жеткізіп, дұрыс қорытынды шығару – қалың көпшілік үшін мәнді, қоғамға да әсер–ықпалы мол қуатты арналардың бірі.

Осы орайда, ұлттық мақтаныштарымыз, өмір мен өнерде, білім–ғылым ісінде өзіндік көзқарас пен қолтаңбалары бар – С.Қожамқұлов, Қ.Жандарбеков, А.Тоқпанов, Н.Тілендиев, І.Кеңесбаев, М.Балақаев, Б.Шалабаев т.б адамдық болмыстары, өзара қарым–қатынастары, іс–әрекеттері мен мінез қырлары қызық та қимас сәттерімен, жеңіл де зілсіз әзіл–қалжыңдарымен жан–жүректі тербеп, сыр–сезімді қозғап, көңілді кернеп, асқақтата түседі. Қоғамдағы кереғар һәм келеңсіз көріністер, өмірдің күнгей–көлеңкелі тұстары тарих пен таным, ұлттық–рухани құндылықтар арқылы кең өріс алып, құрбы–құрдастар қалжыңымен жарасты жалғасын тауып, жүйелі сипат алады. Өмір мен өнердегі, еңбек үстіндегі әр алуан көрініс–жағдаяттар жеңіл әзіл–әжуамен, қысқа қайырымдармен беріліп, тағылымды тұстарына назар аударылады. Қысқа–нұсқалы ойлар мол өмір тәжірибесімен сабақтастықта өріс алып, қалың көпке жеңіл, жүйелі жеткізіледі. Мәдени–рухани әсері мол.

Естелік еңбектің мақсат–мұраттарынан, құрылымдық жүйесі мен тұтас табиғатынан өзіндік өзгешеліктері бары байқалады. Қоғам–кезең көріністері, кеңістік пен уақыт ара қатынасы, таныс–бейтаныс тұлғалар төңірегіндегі қарапайым да күнделікті тірлік–тыныс иірімдерінен өмір өрнектері, мезгіл әуендері, болмыс бедерлері айқын аңғарылады.

Басты белгі, ерекшеліктер қатарына таныс–бейтаныс жайттардың қарапайым баяндалып, көркем де көрікті ойлар тартымды тілмен жеңіл, жүйелі жеткізілетінін айрықша

айтар едік. Келесі қатарға, сөз жоқ қайсыбір тақырып, мәселелер болсын, жекелеген адамдардың оңды-ұнамды тұстарын бірер деталь, қысқа көріністермен нақтылы дерек, нұсқалы ойлармен өрнекті, өрісті дамытатындығын жатқызар едік. Сосынғы жерде, әрине өмір оқиғаларын, танымал тұлғалардың өзіндік өзгешеліктері мен қимыл-қозғалыстарын, адамдық әлемі мен білім-ғылым ісіндегі орын-үлестерін, ұлт пен ұрпаққа маңызды қырларын өзгеше, жаңаша жеткізеді. Жаңа уақыт бағыты мен тынысы терең танылады.

Түйінді тұста айтарымыз, академик М.Серғалиевтің білім-ғылым ісіндегі, әсіресе ұлттық тіл білімі саласындағы іргелі ізденіс пен осы бағыттағы еңбектері, соның ішінде әдеби-рухани, тәлім-тәрбие туралы естеліктері мен эсселері өмірдің қарапайым үлгі-өрнектері мен бірге таныс-бейтаныс тұлғалардың адамдық һәм адамгершілік мұраттарын, еңбек пен өнердегі басты ұстанымдарын, халыққа қызметі мен мерейлі міндеттерін, жан-жүрек жылуы мен мейірім шуақтарын, сыр-сезім сипаттарын әр алуан көрініс-шегіністерімен, сенімді сурет, үлгілі ғибрат, ұтымды деталь, тартымды диалог, нұсқалы ойлармен нанымды да әсерлі, жеңіл де жүйелі жеткізеді. Мұның руханияттық мәні мол.

Жалпы алғанда, академик Мырзатай Серғалиевтің «Өнеге» атты естеліктер мен эсселер кітабы – адамдық мұрат пен адамгершілік иірімдерін, жарасты жолдастық пен шынайы достықтың ұнамды қырларын, сыйластық пен сыпайылық сырларын сенімді де серпінді, көркем де келісті сөз ететін елеулі еңбек. Өмір шындығын, өнер табиғаты мен тағылымын телқабыс қарастырған бағыты айқын, арнасы ағысты, бітімі бөлек, өзгеше өрнекті, ғибраты мен ұлағаты мол мәнді туынды.

«Өнеге» өрісі, ондағы ұстаздық ұлағат табиғаты мен тағылымының көпке үлгі-өрнектері осында болып табылады.

Анығында, ұлт мұраты мен ұлағаты ғасырлар қойнауынан, қатпарлы тарих беттерінен орын алса, ұстаз-ғалым ғибраты қашанда маңызды сыр-сипаттарға ие болғанын да уақыт-керуен көшінен анық аңғарамыз. Атақты ақын Мағжан айтқандай: «...Алты Алаштың баласы бас қосса, төр – мұғалімдікі» екенін де терең сезінеріміз хақ. Осы орайда, арыдағы арналардан – Ы. Алтынсарин, А. Байтұрсынұлы сынды ұстаз-ғалымдар көшін жоғары мектепте жүйелі жалғастырған академик М. Серғалиевтың есімі мен еңбегі замандастары мен ізбасар-шәкірттерінің ілтипат-ықласы, ізденіс іздері арқылы жарасымды жалғасатыны анық.

Ұстаз ұлағаты мен өнегесінің өркенді өрісі де осында болса керек.

НАВОИЙ ВА АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ

ЖҰРАҚУЛОВ У.,

филология фанлари доктори, профессор. Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети.

Ўзбекистан, Тошкент қ.

Резюме. Ушбу тадқиқотда Алишер Навоий эпик тасвир анъаналарининг Абдулла Қодирий томонидан қандай давом эттирилгани ҳақида фикр юритилган.

Resume .: This study discusses how Alisher Navoi's epic painting tradition was continued by Abdulla Kadiri.

Калит сўзлар: Хамса, достон, роман, эпик тасвир, поэтик анъанавийлик, контекст, мажоз, хронотоп, образ, сюжет, мотив.

Key words: Khamsa, poem, novel, epic image, poetic tradition, context, metaphor, chronotope, image, plot, motive.